

AF
AZ
JA
POUDAROWA

EDYTA ORŁOWSKA

AF
AZ
JA
POUDAROWA

WYZWANIE DLA FUNKCJONOWANIA
W ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIM

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2021

Recenzent
prof. dr hab. Roman Ossowski

Redaktor Wydawnictwa
Małgorzata Kaczmarek

Projekt okładki i stron tytułowych
Studio Spectro

Skład i łamanie
Michał Janczewski

Publikacja sfinansowana z działalności statutowej
Instytutu Psychologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego,
Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego oraz ze środków
Prorektora ds. Badań Naukowych Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-174-1

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel.: 58 523 11 37; 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
-----------------	---

Rozdział 1

Rodzina jako grupa pierwotna	13
1.1. Rodzina jako grupa społeczna	14
1.2. Jak funkcjonuje rodzina?	16
1.2.1. Interakcje społeczne w rodzinie	17
1.2.2. Rodzina ujęta w czasie i przestrzeni	20
1.2.3. Rodzina doświadczająca stresu	22
1.2.4. Rodzina jako system	24
1.3. Małżeństwo jako specyficzny element struktury rodzinnej	28
1.4. Jakość związku małżeńskiego	31
1.5. Komunikacja w małżeństwie a jakość związku małżeńskiego	36
1.6. Podsumowanie	39

Rozdział 2

Afazja: charakterystyka zaburzenia	43
2.1. Etiologia afazji	43
2.2. Epidemiologia udarów mózgu i afazji	44
2.3. Próby zdefiniowania afazji i jej klasyfikacja na przestrzeni lat	46
2.3.1. Afazja niepłynna w literaturze przedmiotu	55
2.3.2. Afazja płynna w literaturze przedmiotu	55
2.3.3. Czynniki modyfikujące obraz kliniczny afazji	57
2.3.3.1. Wiek	57
2.3.3.2. Płeć	57
2.3.3.3. Czynniki czasu i procesy restytucji mózgowej	58
2.3.3.4. Rodzaj afazji i lokalizacja uszkodzenia mózgu	59
2.3.3.5. Głębokość afazji	59

Rozdział 3

Afazja jako niepełnosprawność: konsekwencje choroby w ujęciach modelowych	61
3.1. Afazja w ujęciu alternatywnych modeli niepełnosprawności	62
3.1.1. Medyczny model niepełnosprawności	62
3.1.2. Społeczny model niepełnosprawności	64
3.1.3. Model pomostowy i Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)	70

Rozdział 4

Funkcjonowanie osoby z afazją i jej małżonka w modelu Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)	73
4.1. Funkcjonowanie osoby z afazją w modelu Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)	73
4.1.1. Funkcje ciała	73
4.1.2. Aktywność i uczestniczenie	78
4.1.2.1. Uczenie się i stosowanie wiedzy oraz ogólne zadania i obowiązki	80
4.1.2.2. Porozumiewanie się	81
4.1.2.3. Poruszanie się i dbanie o siebie	82
4.1.2.4. Życie domowe	83
4.1.2.5. Wzajemne kontakty i związki międzyludzkie oraz życie w społeczności lokalnej, działalność społeczna i obywatelska	84
4.1.2.6. Główne obszary życia i aktywność zawodowa	85
4.1.2.7. Związki rodzinne	86
4.1.2.8. Związki intymne	88
4.1.3. Czynniki kontekstowe	90
4.1.3.1. Wsparcie i wzajemne powiązania	91
4.1.3.2. Postawy	92
4.2. Funkcjonowanie małżonka osoby z afazją w modelu Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)	93
4.2.1. Funkcje ciała	95
4.2.1.1. Optymizm i poziom energii	97
4.2.1.2. Funkcje emocjonalne oraz kontrolowanie emocji	98
4.2.2. Aktywność i uczestniczenie	99
4.2.2.1. Uczenie się i stosowanie wiedzy oraz radzenie sobie ze stresem i innymi obciążeniami psychicznymi	99
4.2.2.2. Porozumiewanie się i życie domowe	101
4.2.2.3. Ogólne wzajemne kontakty międzyludzkie: związki małżeńskie	101
4.2.2.4. Życie w społeczności lokalnej, działalność społeczna i obywatelska	102
4.2.3. Czynniki środowiskowe i osobowe	103
4.3. Podsumowanie	105

Rozdział 5

Badania własne: afazja a funkcjonowanie związku małżeńskiego	107
5.1. Cel badań	107
5.2. Model badań własnych	109
5.3. Problemy badawcze	113
5.4. Zmienne i ich wskaźniki	117
5.5. Charakterystyka osób badanych	121
5.6. Opis metod badawczych	126
5.6.1. Analiza dokumentacji medycznej	127
5.6.2. Wywiad kliniczny i rozmowa psychologiczna	127
5.6.3. Testy przesiewowe	129
5.6.3.1. Krótka Skala Oceny Stanu Psychicznego (MMSE)	129
5.6.3.2. Szpitalna Skala Lęku i Depresji (HADS)	131
5.6.4. Krakowska Neurolingwistyczna Bateria Diagnostyki Afazji (KNBDA)	132
5.6.5. Skala Przystosowania w Diadach (Diadic Adjustment Scale, DAS)	135
5.7. Procedura badania	137
5.8. Wyniki	139
5.8.1. Analiza zmian relacji małżeńskich pomiędzy pacjentami z afazją a ich partnerami w zależności od początkowego poziomu przystosowania do małżeństwa, stanu zdrowia i rodzaju afazji	139
5.8.2. Analiza wpływu początkowego poziomu przystosowania do małżeństwa i stanu zdrowia na jakość związku po doświadczeniu afazji w grupach kryterialnych oraz dynamiki tych zmian w czasie	141
5.8.3. Analiza zgodności ocen jakości związku małżeńskiego w badanych parach	170
5.8.4. Predyktory przystosowania do małżeństwa po wystąpieniu afazji u jednego z małżonków	176
5.8.5. Jakościowa analiza funkcjonowania osób z afazją i ich partnerów po roku od wystąpienia objawów choroby	180
5.8.5.1. O czym mówią osoby z afazją?	182
5.8.5.2. O czym mówią zdrowi małżonkowie opiekujący się osobami z afazją?	188

Rozdział 6

Dyskusja	197
6.1. Podsumowanie wyników	198
6.1.1. Analiza zmian relacji małżeńskich pomiędzy pacjentami z afazją a ich partnerami w zależności od początkowego poziomu przystosowania do małżeństwa, stanu zdrowia i rodzaju afazji	198
6.1.1.1. Stan zdrowia – rodzaj afazji i rola w związku	198
6.1.1.2. Początkowy poziom przystosowania małżeńskiego	199
6.1.2. Dynamika zmian poziomu przystosowania do małżeństwa w grupach kryterialnych oraz interakcja pomiędzy początkową jakością związku małżeńskiego, stanem zdrowia i czynnikiem upływu czasu	200
6.1.2.1. Ogólna jakość związku małżeńskiego	200
6.1.2.2. Zgodność małżeńska	202
6.1.2.3. Spójność małżeńska	203
6.1.2.4. Satysfakcja małżeńska	204
6.1.2.5. Ekspresja emocjonalna	205
6.1.3. Związek pomiędzy ocenami jakości związku małżeńskiego osób z afazją i ich partnerów. Stabilność zgodności ocen relacji w czasie	208
6.1.4. Znaczenie mierzonych zmiennych dla dynamiki ocen związku małżeńskiego u badanych par doświadczających kryzysu	210
6.2. Wyniki badań w świetle koncepcji teoretycznych	214
6.2.1. Wyniki badań w świetle teorii systemów	215
6.2.2. Wyniki badań w modelu VSA	216
6.3. Ograniczenia przeprowadzonych badań	220
6.4. Podsumowanie: implikacje praktyczne	222
 Literatura	 229
 Załącznik 1	
Schemat wywiadu	255
 Spis rysunków	 257
 Spis tabel	 258